

Helsinški *bilten*

**HELŠINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Kralja Milana 10, Beograd;
tel. 011/268-7404; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.110 // DECEMBAR 2014.

JUŽNI TOK: SRBIJA U PROCEPU

Odustajanje od projekta "Južni tok" veliki je udarac za vladu premijera Vučića, jer se na nje ga se računalo kao na veliku finansijsku dobit Srbije. "Južni tok" je percipiran kao šansa Srbije da na energetsom planu postane lider regiona. Ruski ambasador u Beogradu Aleksandar Čepurin je još početkom godine (2014) rekao da "novi

gasovod rešava pitanje obezbeđenja energetske resursima za ogromnu regiju Južne Evrope".¹

Svojevremeno je taj projekat proglašen za "posao stoleća". Projekat je od početka pratio kontradikciju: jedni su tvrdili da smo se svrstali uz Rusiju, "budzašto" prodali NIS i ugrozili

¹ <http://www.geopolitika.rs/index.php/sr/intervju/675-2013-12-29-12-24-04>.

“energetsku samostalnost”; drugi su javnost ubeđivali kako se “Južnim tokom” obezbeđuju dugoročne energetske potrebe, stiće sigurnost, dobija čista, a jeftina energija.²

Odluka Rusije o odustajanju od “Južnog toka” koja je definitivna, Srbiju je stavila u procep između nje i Evropske unije (EU). Ova “teška vest” dočekano je sa razočarenjem, ali još više - sa nevericom. Istrajavanje na samouveravanju da „sve još nije gotovo“, odnosno da postoje šanse da se projekat ipak realizuje, pokazuje nesposobnost političke elite da realno sagleda aktuelne odnose u svetu, posebno na liniji Moskva-Brisel- Vašington.

Zaoštavanjem odnosa između Zapada i Rusije rastao je i pritisak obe strane na Srbiju da se opredeli. Krah projekta „Južni tok“ i kriza u Ukrajini doprineli su pojačavanju pritiska, jer sve je manje strpljenja za srpsku „zlatnu sredinu“. Johana Dajmel, zamenica direktora nemačke Asocijacije za Jugoistočnu Evropu, uverena je da je Srbija između Rusije i Unije „već izabrala EU“, jer je “EU je za Srbiju prioritet”. U novonastaloj situaciji oko gasovoda, ona ističe da je EU poručila da Srbiju neće ostaviti iza zatvorenih vrata.³

Signali upozorenja koja su „Južni tok“ pratili praktično od same zamisli o njemu, u Srbiji nikad nisu ozbiljno uzimana u obzir. Prilikom oktobarske posete Beogradu poruku, da je izgradnja gasovoda pod znakom pitanja, državnom vrhu poslao je i sam Vladimir Putin.⁴

2 <http://www.energoportal.info/>.

3 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/517446/Rusija-i-Zapad-zahtevaju-da-se-Srbija-opredeli>.

4 Na novinarsko pitanje o izgradnji „Južnog toka“, Vladimir Putin je odgovorio da je „za ljubav potrebno dvoje“, aludirajući na Evropsku uniju, odnosno njena energetska pravila koja blokiraju njegovu realizaciju na način kako je u Moskvi planirano; konferencija za štampu Aleksandra Vučića i Vladimira Putina, direktan prenos Radiotelevizije Srbije, 16. oktobar 2014.

Ruski predsednik Putin je ovu „veoma tešku vest“, kako ju je okvalifikovao premijer Vučić⁵, poslao iz Ankare nakon susreta sa predsednikom Turske Taipom Erdoganom. Istovremeno dvojica predsednika najavili su novi projekat – gasovod od Rusije do Turske.

Po oceni nekih analitičara, gasovod „Južni tok“ je od početka bio više politički, a manje ekonomski projekat. Praktično jedina svrha „Južnog toka“ bila bi da se sa transportne mape ukloni Ukrajina. Naime, sve zemlje koje bi se našle na njegovoj trasi, od Bugarske, preko Srbije, Mađarske, sve do Austrije i Italije, snabdevaju se energetskom sirovinom iz Rusije s tim što transport gasa sada ide cevovodima položenim u Ukajini.

Za odustajanje od projekta Moskva je optužila Evropsku uniju (EU). Brisel je naime, insistirao da uslovi pod kojima se gasovod gradi budu usklađeni sa energetskom regulativom Unije, na šta ruski investitori nisu pristajali.

HRONOLOGIJA JEDNE ILUZIJE

„Dugo smo čekali – počnite“ – patetično je predsednik Srbije Tomislav Nikolić dao znak za simbolično zavarivanje prve (i jedine) cevi „Južnog toka“ u vojvođanskom selu Šajkaš, u novembru prošle godine.⁶ Činilo se tada da će posle mnogih odlaganja konačno početi realizacija tog, za Srbiju mnogostruko važnog projekta, planiranog još od 2008. godine. Tada je naime, doneta odluka o prodaji NIS Rusima po niskoj ceni, uz obećanje ruskog partnera da će to biti „kompenzirano“ izgradnjom gasovoda.

5 Tako se premijer Vučić izrazio u razgovoru koga je telefonom vodio sa ruskim kolegom Dmitrijem Medvedovim, povodom odustajanja od „Južnog toka“; prema Danas, 9. decembar 2014.

6 Godišnji izveštaj Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji za 2013.

Taj sporazum, od koga se sad svi ograđuju, a praktično su svi relevantni akteri i iz vlasti i iz opozicije imali „prste“ u njemu, dogovoren je u proleće 2008, kad je uoči predsedničkih izbora Boris Tadić, zajedno sa tadašnjim premijerom Vojislavom Koštunicom bio u Moskvi, potpisan taj sporazum.⁷ Ivica Dačić je inače, u nekoliko navrata do sada tvrdio da je taj sporazum potpisan iz „marketinčkih razloga“ kako bi Boris Tadić pobedio na predsedničkim izborima.⁸

Kad se o sporazumu raspravljalo iste godine (u septembru) u Skupštini Srbije, osim, u to vreme vladajućih Demokratske stranke i Socijalističke partije Srbije, podržala ga je i već tada najjača opoziciona poslanička grupa Srpske napredne stranke, Tomislava Nikolića.

Praktično, protiv „poklanjanja“ NIS Rusima, bile su od početka i dosledno jedino malobrojne poslaničke grupe Liberalnodemokratske partije (LDP) i Lige socijaldemokrata Vojvodine (LSV). Treba spomenuti da su i pojedinci iz vladajućeg establišmenta u nekim trenucima bili veoma kritični prema energetsom aranžmanu sa Rusijom, pogotovo što je on podrazumevao i veoma nisku naplatu (3 posto) rudne rente za eksploataciju vojvođanske nafte.

7 Na već zaboravljene detalje sa potpisivanja sporazuma koji deluju apsurdno, ali i veoma neodgovorno, podsetila je ovih dana Politika, objavljujući detalje iz Skupštinske rasprave, u decembru 2013. Tadašnji ministar urbanizma i građevine Velimir Ilić ispričao je sledeće: „Bili su predsednički izbori, predsednik Srbije (Tadić) otputovao je nekoliko dana ranije u Moskvu da pripremi potpisivanje, premijer (Koštunica) je došao sa nama ministrima i nije bilo dogovoreno ko će da potpiše. Ja sam bio neutralan, između dva tabora, i vlada je bila jednoglasna da ja, kao neutralna ličnost u tom sistemu, jer nisam bio ni za Borisa, ni za ovo drugo to potpišem. Tada je nastao cirkus, jer Koštunica nije imao gde da sedne, premeštali su stolicu sve dok tadašnji premijer Rusije Vladimir Putin nije zatražio da se unese još jedna stolica“. Politika, 6. decembar 2014.

8 Helsinki bilten br. 105.

SRBIJA NAJVEĆI GUBITNIK

Najveći gubitnik propalog projekta je Srbija. Osim što je, tokom gotovo osam godina koliko se pripremaju (i stalno prolongiraju) radovi na gasovodu, utrošeno oko 30 miliona eura, izgubljen je pretpostavljeni prihod od naplate transporta, bez potencijalnog posla ostao je znatan broj radnika koji bi bili angažovani na postavljanju cevovoda, kao i očekivano dinamiziranje unutrašnje ekonomije i privlačenje stranih investitora.

Energetski sporazum sa Rusijom koji je pravljen „u paketu“, na insistiranje ruske strane ne sadrži tzv. zaštitnu klauzulu koja bi podrazumevala mogućnost da Srbija sad traži nadoknadu štete. Konačno, odustajanje od „Južnog toka“ predstavlja udarac za energetska bezbednost zemlje, jer je Srbija praktično gotovo 100 posto vezana za energente iz Rusije (nafta i gas).

Kako će krah projekta „Južni tok“ uticati na srpsko-ruske odnose teško je prognozirati. Aktuelna vlast koja je bezrezervno verovala ruskoj strani ne krije razočarenje. Prema oceni pojedinih zapadnih analitičara, u novonastaloj situaciji Srbija će odlučnije prelomiti „na evropsku stranu“ i odustati od dosadašnjeg balansiranja „na dve stolice“. Vladimir Gligorov iz bečkog Instituta za međunarodne studije, ne očekuje, međutim, da Vlada Srbije „relativno brzo“ promeni politiku u odnosu na Rusiju, „imajući u vidu retoriku kojom je ona branjena“.⁹ Primetno je, međutim, da su medijski izveštaji i komentari o politici i potezima ruskih zvaničnika znatno odmereniji nego što su do sada bili.

Profesor međunarodnih odnosa na Fakultetu političkih nauka Predrag Simić kaže da „kada Rusija i Zapad igraju fudbal, mi smo lopta koju koriste“. On ističe da „za Srbiju ruski uticaj znači 'Južni tok', i to Zapad ne može da nadomesti,

9 Danas, 4. decembar 2014.

iako je EU poručila da će nam pomoći, ne znam na koji način osim preko Ukrajine". On takođe smatra da se Rusija odustajanjem od „Južnog toka“ povlači sa Balkana, i da sa Turskom i Kinom pravi „azijski trougao“.¹⁰

Odustajanje od „Južnog toka“ u najtežu situaciju stavlja premijera Vučića koji je najavio da će Srbija morati da razmotri svoju politiku na polju energetike.¹¹ Aktuelna vlada je mnogo polagala u ovaj projekat i upriličena vojna parade u Putinovu čast bila je u toj funkciji. Ova odluka Rusije dovodi u pitanje i sva druga ruska obećanja uključujući i njihovu podršku kad je reč o Kosovu.

Povodom otkazivanja „Južnog toka“ Vladimir Putin je razgovarao telefonom sa predsednikom Srbije Tomislavom Nikolićem i mađarskim premijerom Viktorom Orbanom „o perspektivama energetske saradnje“.¹² Vučić je razgovarao sa premijerom Medvedevom. Detalji tih telefonskih razgovora nisu saopšteni javnosti.

Predsednika Tomislav Nikolić smatra „da Rusija nije ništa dužna Srbiji zbog odustajanja od 'Južnog toka' i da zbog toga ne bi trebalo ni pokretati pitanje o nadoknadi štete“.¹³

Aleksandar Vučić je za nijansu bio kritičniji prema Putinu, što se u ovdašnjoj javnosti tumači kao još jedan signal razmirica u državnom vrhu. Reagujući na objavu o obustavljanju projekta, Vučić je izjavio kako očekuje da u najskorije vreme razgovara sa Putinom i, „da će od njega dobiti odgovor na pitanje zašto nismo bili upoznati sa odlukom o prekidu izgradnje 'Južnog toka'. Ja

za tu odluku nisam znao, iako sam se tokom godine tri puta susreo s Putinom“.¹⁴

I dalje se podrhanjuju iluzije o velikim ruskim investicijama. Ilustracije radi, *Naše novine*, najavljuju krupnim slovima dve milijarde eura budućih ulaganja.¹⁵ Može se očekivati da će, kad je reč o ekonomskim odnosima, ponovo biti intenzivirane priče o ruskim finansijskim potencijalima i interesom za investicije u Srbiji (poljoprivredna proizvodnja, kupovina Azotare Pančevo i sl), a naročito o povećanju izvoza Fijata 110L, za šta je, navodnu načelnu saglasnost dao Vladimir Putin prilikom 40-minutnog razgovora sa Tomislavom Nikolićem.

Kragujevački „Fijat“ je ove godine već smanjio proizvodnju i srpski političari očekuju da se Putinova „načelna saglasnost“ pretoči u konkretan ugovor. U odnosu na druge medijske kolege, *Politika* je u tom smislu znatno rezervisanija: „Dakle, nema 'Južnog toka' koji vredi milijarde eura i koji bi zaposlio čitavu našu građevinsku operativu, ali smo zato dobili Putinovu načelnu saglasnost za drugi 'veliki posao' – izvoz 10.000 'velikih fića' za Rusiju. Bez carine! Što neko reče, utešna nagrada za otkazivanje stvarno velikog posla koji bi nam obezbedio energetske stabilnost“.¹⁶

RUSKI ARGUMENTI

Najnoviji razvoj događaja ukazao je na novu, bitnu geopolitičku činjenicu. Najava izgradnje novog gasovoda između Rusije i Turske, o čemu su početkom decembra u Ankari, ruski i turski predsednik Vladimir Putin i Taip Erdogan potpisali memorandum, pokazuje više od međusobnog ekonomskog interesa dve zemlje.¹⁷

10 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/517446/>

Rusija-i-Zapad-zahtevaju-da-se-Srbija-opredeli.

11 <http://www.blic.rs/Vesti/Ekonomija/518054/>

Gasprom-Nek-sad-Evropa-gradi-gasovod.

12 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/517454/Vucic-preneo->

Medvedevu-Odluka-Rusije-teska-vest-za-Srbiju.

13 Danas, 9. decembar 2014.

14 Prema, NIN, 11. decembar 2014.

15 Naše novine, 10. decembar 2014.

16 Politika, 10. decembar 2014.

17 Turska je trenutno drugo po veličini tržište prodaje za „Gasprom“, iza Nemačke. „Gasprom“ je 2013. godine

Na trenutno verovatno najosetljivijom geopolitičkom prostoru, dva važna igrača promovišu stratešku saradnju koja ne može ostati bez odjeka na znatno širem prostoru. „...Rusija je otvoreno ušla u američki zabran“, konstatuje Politika.¹⁸ Turska je kao članica NATO bila jedan od najpouzdanijih saveznika Amerike u tom regionu. Bivši ambasador Srbije u Turskoj Dušan Spasojević smatra da okretanje „nove stranice“ u odnosima između Rusije i Turske „može da ima i te kakve posledice po raspored snaga na koji smo navikli na međunarodnoj sceni“.¹⁹

Šef „Gasproma“ Aleksej Miler izjavio je da je obustavljanje projekta „Južni tok“ korak ka promeni modela rada „Gasproma“ na evropskom tržištu, i poručio da će uloga Ukrajine za tranzit ruskog gasa biti svedena na nulu izgradnjom podvodnog cevovoda za Tursku. „Gasprom“, ističe on, više neće da radi sa konačnim potrošačima, a zemlje Evropske unije moraće da kupuju gas na granici.²⁰

Nepopustljivost EU, svakako je poslužila Putinu kao dobar izgovor i neka vrsta „osvete“ Zapadu. Verovatnije je, međutim, da je do odustajanja od skupog projekta došlo zbog ekonomsko-finansijske krize u kojoj se Rusija nalazi. Sankcije zapadnih zemalja zbog ukrajinske krize i aneksije Krima pogodile su rusku privredu, a to se tokom ove godine poklopilo i sa dramatičnim padom

Turskoj isporučio 26,7 milijardi kubika prirodnog gasa. Turska dobija prirodni gas preko „Plavog toka“ i transbalkanskih gasovoda. Gasovod „Plavi tok“ koji se proteže po dnu Crnog mora od 2003. godine obezbeđuje direktnu godišnju isporuku oko 16 milijardi kubika ruskog prirodnog gasa do turskih potrošača. Više od 110 milijardi kubika je isporučeno preko ovog gasovoda otkad je pušten u rad. Saradnja Rusije i Turske u gasnom sektoru je počela 1984. godine kada su vlade Turske i SSSR potpisale Sporazum o snabdevanju Turske prirodnim gasom.

18 Politika 9. decembar 2014.

19 Politika, 8. decembar 2014.

20 <http://www.blic.rs/Vesti/Ekonomija/517671/Zemlje-regiona-bez-Juznog-toka-bice-slepo-crevo-u-Evropi>.

cene nafte.²¹ Vrednost domaće valute, rublje pala je za više od 40 posto, a samo u jednom danu, 1. decembra, njena vrednost je skliznula za 9 posto.²² Rublju nije uspeo da spasi ni to što je ruska centralna banka tokom 2014. godine na unurašnjem deviznom tržištu prodala 80 milijarde dolara.

Ruski najviši predstavnici su svojim izjavama pokušali da ublaže gubitak Srbije kroz najavljanje drugih oblika saradnje. S obzirom da energetski sporazum Srbije sa Rusijom ne podrazumeva odštetu u slučaju otkazivanja projekta, ruski ambasadori Aleksandar Čepurin misli „da je moguće nadoknaditi Srbiji neke gubitke posle obustave izgradnje ‚Južnog toka‘ i da će Rusija težiti tome da uzme u obzir interese Srbije, što je već rečeno u razgovorima rukovodstva dve zemlje“.

REAKCIJE EU

EU nema ništa protiv „Južnog toka“, ali projekt te veličine mora biti potpuno u skladu s evropskim pravilima. To važi za svaku zemlju koja želi raditi na teritoriji EU, zaključeno je na sastanku ministara energetike 28 zemalja članica Unije u Briselu. Donet je jedinstven stav da je „Južni tok“ trebalo uskladiti s pravilima iz Trećeg energetskog paketa, koji zabranjuje da ista firma bude i vlasnik gasovoda i jedini distributer. Naglašeno je i da EU prioritarno mora naći nove izvore snabdevanja energijom, a to su izgradnja „Južnog energetskog koridora“ i projekat Transjadranskog gasovoda (TAP) od Azerbejdžana,

21 „Godinu koja je trebalo da bude potvrda njegovog spoljnopoličkog trijumfa (počev od glamurozne olimpijade u Sočiju, pa do prohodavanja Euro-azijske ekonomske zajednice), Putin završava u grozničavom nastojanju da koliko-toliko amortizuje političku i ekonomsku štetu nastalu propustom u Ukrajini, kad je potcenjen domet ‚Majdana‘ i pogrešno procenjene njegove posledice“ – piše u redovnoj kolumni u Politici glavni urednik Nove srpske političke misli; Politika, 9. decembar 2014.

22 TV Prva, emisija vesti, 4. decembar 2014

preko Turske do Italije, kao i izvora s južne obale Sredozemlja.

S obzirom da ulaže veliki napor da Srbija napokon "preseče" na koju će stranu, EU je spremna da uključi Srbiju u projekat izgradnje gasnog interkonektora sa Bugarskom, što bi joj bio jedan od novih izvora za snabdevanje gasom. Majkl Devenpost, šef EU delegacije u Beogradu, rekao je da će EU podržati sve projekte u energetsom sektoru koji poštuju međunarodne pravne obaveze zemalja koje bi u njima učestvovala. Izneo je podatak da je EU u prethodnih deset godina investirala više od 500 miliona eura bespovratne pomoći u energetske sektor Srbije. Ove investicije su imale za prioritet modernizaciju proizvodnje struje i prenosnih sistema u Srbiji.²³

Nemačka kancelarka Angela Merkel optužila je Rusiju da želi da države zapadnog Balkana učini ekonomski i politički zavisnim, kao i da se Moskva meša u unutrašnje poslove određenih zemalja koje žele da imaju bliskije odnose sa EU.²⁴

REAGOVANJA NAS KRAH „JUŽNOG TOKA“

Vest iz Ankare zatekla je srpske zvaničnike. U prvim reagovanjima provejavao je optimizam da je projekat još uvek moguć. Osim šefa diplomatije Ivica Dačića i potpredsednika njegove stranke Dušana Bajatovića (koji je kopresedavajući u kompaniji „Južni tok“ i direktor „Srbijagasa“), slično nadu pokazao je i bivši predsednik Srbije Boris Tadić. Ivica Dačić se, govoreći u Briselu, založio za to da Rusija i EU „preispitaju stavove o 'Južnom toku'“, jer je reč o projektu koji je

koristan za obe strane²⁵, a slično je izjavio i Dušan Bajatović.²⁶

Potpredsednik Srpske napredne stranke i član Upravnog odbora Naftne industrije Srbije (NIS), Goran Knežević, prognozirao je da su „šanse da se nastavi 'Južni tok' pola-pola“.²⁷ Bivši predsednik Srbije Boris Tadić, koga i lično, kao i njegovu vladu aktuelna vlast smatra najodgovornijim za potpisivanje, sad se definitivno ispostavilo štetnog sporazuma sa Rusijom, takođe je rekao kako veruje „da ovo nije kraj 'Južnog toka'“.²⁸

Skeptičniji u odnosu na ta očekivanja tražili su utehu na drugoj strani: u mogućnosti da se od Rusije isposluje odgovarajuća nadoknada štete. Tako potpredsednik SNS Igor Mirović misli da bi Srbija trebalo da traži kompenzaciju od Ruske Federacije.²⁹ Na sličan način razmišljaju i članovi opozicione LDP; kako članica Predsedništva stranke Judita Popović tvrdi, postoji šansa da se „sa ruskom stranom pregovara o izmeni sporazuma, zbog izmenjenih okolnosti“.

Po svemu sudeći, od toga neće biti ništa, jer ruska strana na to ne pristaje. Kako je cinično izjavio ruski ambasador u Beogradu Aleksandar Čepurin „svi koji su oštećeni neka se za nadoknadu obrate Evropskoj uniji“.³⁰ Zbog toga se najžučnije rasprave na političkoj sceni Srbije vode oko toga ko je kriv za sklapanje štetnog „paket-aranžmana“ sa Rusima.

25 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/517446/>

Rusija-i-Zapad-zahtevaju-da-se-Srbija-opredeli.

26 Danas, 3. decembar 2014.

27 „Za 'Južni tok' vrata nisu u potpunosti zatvorena i Rusija je samo u ovom trenutku prebacila loptu na teren Evropske unije“, izjavio je Dušan Bajatović; Danas, 3. decembar 2014.

28 Danas, 5 decembar 2014.

29 Danas, 3. decembar 2014.

30 „Rusi moraju da razumeju da je Srbija u projekat 'Južni tok' ušli na jedan složeniji način, kroz gasno-naftni aranžman koji traži neku vrstu kompenzacije“, izjavio je Mirović, Danas, 4. decembar 2014.

23 Isto.

24 <http://www.blic.rs/Vesti/Ekonomija/518054/Gasprom-Nek-sad-Evropa-gradi-gasovod.>

Stručnjaci za energiju ocenjuju da će zemlje južnoistočne Evrope obustavom izgradnje Južnog toka postati "slepo crevo" na energetskej mapi Evrope a, i ako novi gasovod između Rusije i Turske bude sagrađen, zemlje regiona će o svom trošku morati da grade sopstvene gasovode da bi se povezali sa tom novom gasnom rutom. Uместo Južnog toka, kako kažu, zemlje regiona moraće da plaćaju skuplji gas zbog dužih tranzitnih ruta preko Turske.³¹

RUSKO-TURSKO STRATEŠKO PARTNERSTVO

Velika geopolitička igra u vezi sa „Južnim tokom“ i oko njega krenula je, za mnoge neočekivano – drugim pravcem. Dogovor Putina i Erdogana o izgradnji gasovoda Rusija – Turska, gotovo do granice sa Grčkom, kako bi postao okosnicom južnog energetskeg koridora (preko Grčke do Italije) ne može se posmatrati izvan konteksta novog rasporeda snaga i njihovih odnosa u oseljivom evro-azijsko-afričkom trouglu, od tradicionalnog strateškog interesa obe zemlje.

Iako je Putinova objava o krahu „Južnog toka“ i „okretanju“ turskoj strani možda i delovala kao iznenadna odluka, očigledno je da je reč o dugo pripremanoj strategiji, a ne tek o pukom taktičkom izazovu Evropi i Americi.³² Po mišljenju analitičara Dušana Prorokovića, u pitanju je „novo pozicioniranje Rusije prema EU sa ciljem da se njihovi odnosi preurede“.³³

31 Naše novine, 4. decembar 2014.

32 <http://www.blic.rs/Vesti/Ekonomija/517671/Zemlje-regiona-bez-Juznog-toka-bice-slepo-crevo-u-Evropi>.

33 „Teško je poverovati da su Putin i Erdogan tek na tročasovnom sastanku... pali jedan drugom u zagrljaj oko nove gasne politike i novog gasnog koridora, već će biti da se o tome dugo premišljalo, računalo i projektovalo, a da mi nismo znali ništa“, piše glavni urednik Vremena Dragoljub Žarković, Vreme 11. decembar 2014.

Ruske porive da Tursku preotme, ili je što više odvuče od savezništva sa SAD i EU, ne treba posebno objašnjavati, kaže bivši ambasador Srbije u Turskoj Dušan Spasojević. Po njemu, turski motivi, sa druge strane nisu samo vezani za energetske bezbednost. Kao članica NATO i „većiti kandidat“ za članstvo u EU, Turska je u poslednje vreme u gotovo svakoj kritičnoj situaciji na Bliskom istoku (od Sirije, do Egipta, palestinskog pitanja) ostala bez podrške zapadnih saveznika.³⁴

Necdet Pamir, direktor Komiteta za energiju glavne opozicione partije u Turskoj (republikanska narodna partija - CHP) izjavio je da taj „sporazum uniletarlno povećava energetske zavisnost Turske od Rusije. Njen uvoz je već oko 55-60 odsto. Takodje, taj sporazum ne ide na ruku turskim interesima, jer nema nikakve garancije da će EU pristati na kupovinu ruskog gasa od Turske.“³⁵

Krah „Južnog toka“ većina zapadnih medija ocenila je, međutim, kao veliki Putinov poraz. Sličan stav deli i istaknuti evroskeptik na domaćoj sceni, glavni urednik Nove srpske političke misli Đorđe Vukadinović koji podseća da je na Putinove akcije oko Krima i Ukrajine „zapadna imperija žestoko 'uzvratila udarac', ekonomskim sankcijama i drastičnim obaranjem cena nafte“. Medjutim, Vukadinović isto tako smatra da je Putin-Erdoganova inicijativa „pravo malo remek-delo Putinove političke taktike i briljantan primer kako se situacija preokreće, a realan hendikep u vidu zapadnih sankcija i kolebljive balkanske pravoslavne braće, podložne pritiscima, pretvara u priliku za otvaranje novih strateških perspektiva“.³⁶

34 Danas, 3. decembar 2014.

35 Politika, 8. decembar 2014.

36 http://www.todayszaman.com/business_turkeys-gas-deals-with-russia-raise-concerns-of-dependency_365960.html

ZAKLJUČAK

Srpska politička elita malo ili nedovoljno poznaje rusku politiku. Raspad Jugoslavije je u velikoj meri posledica Miloševićevih očekivanja da će se Rusija uključiti. Čak ni on nije razumeo da će Rusija slediti samo svoje interese. Balansiranje između Zapada i Rusije je veoma opasno po interese Srbije, jer ona je ipak u EU i NATO okruženju.

Ruska politika je izraz njene opadajuće moći s obzirom na njenu jedno dimenzionalnu ekonomiju koja se oslanja samo na energente. Putin kao lider je nepredvidljiv, što nosi veliku opasnost po mir i stabilnost u Evropi. S druge strane EU je nespremno ušla u ovaj konflikt, ali EU je još uvek strana koja Srbiji i generalno svim zemljama na Balkanu pruža veću sigurnost i garancije za ekonomski oporavak.

Opasno je po Srbiju da se eksponira i da nije opredeljena u sukobu EU i Rusije. Srbija će naročito biti pod pritikom kad preuzme predsedavanje OEBS koji će biti nova arena za nadmetanje dve strane. Putinove pretnje posebno ugrožavaju sigurnost baltičkih zemalja i Poljsku, što će sigurno biti tema i OEBS. Osim toga, Rusija je znatno povećala i svoj „soft power“ posebno u zemljama koje prolaze kroz ozbiljnu krizu identiteta (na primer, Srbija). Ta moć se oslanja na kritiku neoliberalizma i nailazi na podršku prekarizata.

Srbija mora doneti strateške odluke u pogledu svoje budućnosti kako bi izbegla situacije u kojima mora da bira stranu. Srbija nije u situaciji da trpi takve pritiske zbog svih posledica koje je na zemlju ostavila neuspela tranzicija i ratna politika iz devedesetih.

S obzirom da se opredelila za članstvo u EU, Srbija mora usaglasiti svoju spoljnu politiku sa EU. To je najracionalnije rešenje imajući u vidu devastirajuće stanje u zemlji.

To ne znači da ne treba razvijati pune odnose i sa drugim akterima poput Rusije, Kine, SAD i drugih.

Vlada Srbije treba da definiše svoju energetska politiku i da se opredeli za strategiju koja će joj obezbediti sigurno snabdevanje. Neophodno je da svoju strategiju usaglasi sa regionalnom, jer su sve zemlje ranjive kad je o tome reč i imaju interes za zajedničkim planiranjem.

Zajedno sa regionom treba da razvija alternativne izvore energije i smanji zavisnost od Rusije, a time onemogućiti manipulisanje njome kad god to Rusiji zatreba u namirivanju sa Zapadom.